

Alex Schulman: Eloojääneet

[PM/30 ADMIN](#)

LIISAMARI SEPPÄLÄ – 23.4.2021

Ruotsalaisen Alex Schulmanin teos *Eloojääneet* (*Överlevarna*, suom. Jaana Nikula 2021) kertoo yhden perheen tarinan, kolmen veljeksien matkan lapsuudesta aikuisuuteen. Vanhempien liiallisen alkoholinkäytön leimaama lapsuus ja nuoruus liimaa veljekset tiiviisti toisiinsa. Poikien aikuistuttua tilanne on toinen, kun jokaisella on oma elämänsä elettävänä. Yksi veljeksistä tuntuu jostain syystä selviävän muita paremmin.

Alex Schulman (s. 1976) jatkaa teoksellaan perheen ja suvun kuvaamista. Häneltä on suomennettu romaanit *Unohda minut* (2017) ja *Polta nämä kirjeet* (2020). *Unohda minut* käsittelee äidin alkoholismia lapsen näkökulmasta. Isovanhempien parisuhdetta kuvataan teoksessa *Polta nämä kirjeet*.

Eloojääneet etenee pääosin kahdessa aikatasossa. 90-luvun puolivälissä vietetään kesää mökillä järven rannalla jossain päin Ruotsin maaseutua. Pojat kaivavat matoja navetan takaa, onkivat, hoitavat kanoja, tekevät saunaviitoja ja uivat kilpaa. Juhannusta vietetään yhdessä kyläläisten kanssa. Pääskyseläiset pesivät mökin räystäällä. Kylmä, pimeä ja kostea maakellari on pelottava. Televisiota ei saa katsoa. Molly-koiraa rapsutetaan. Nykyhetkessä eletään perheen äidin kuoleman jälkeistä aikaa Tukholmassa. Jokainen pojista on selvinnyt lapsuudestaan omalla tavallaan, vanhempien räikeät laiminlyönnit ja poikien rakkauden kaipuu jättävät kuitenkin lähtemättömät jälkensä veljeksiin.

Romaanin rakenne palvelee hyvin juonen etenemistä. Aikatasojen välillä liikutaan sujuvasti siten, että romaanin jännite ja lukijan mielenkiinto pysyvät yllä.

Tie on niin kuoppainen, että auto hyppelähtii samoissa paikoissa kuin aina ennenkin. Ojanlaidalla ohituskieltomerkit ovat vieläkin kallellaan. Eivätkö vuodet tai edes päivät ole kuluneet täällä lainkaan? Tai onko aika pysähtynyt? Ehkä täällä metsän siimeksessä ajalle tapahtuu jotakin, se ei kulu niin kuin pitäisi. Aika on kuin hiekkatie: jos pysyttelee oikealla puolella, voi nähdä itsensä kulkevan ohi vasemmalla. Silloin hän huomaa yhtäkkiä vanhan Volvo 245:n tulevan vastaan, äiti ja isä istuvat edessä, juhannusaaton kunniaksi he ovat pukeutuneet parhaimpiinsa. Takapenkin keskellä hän näkee itsensä, tarkkasilmäisen pojan, joka valvoo että kaikki sujuu varmasti hyvin. (*Eloojääneet*, 148)

Romaanin päähenkilö on yhdeksänvuotias Benjamin. Benjamin ja 7-vuotias Pierre liittoutuvat yhteen ja kiusaavat isoveljeään. Nils on jo niin vanha (13), että voi ajaa mopolla kauppaan töihin.

Nils oli saanut kesätyön ruokakaupasta ja lähti aamupäivisin kaupunkiin, mutta illalla hän palasi kaupungin herkkuja mukanaan. Työvuoronsa lopuksi hän lakaisi irtokarkkihyllyn edustan mutta ei heittänyt roskiin asiakkaiden lattialle pudottamia karkkeja vaan keräsi ne pussiin ja toi Benjaminille ja Pierrelle. He kumosivat pussin sisällön keittiönpöydälle, nyppivät kasasta hiukset ja pölypallot, putsasivat lian ja hiekan ja poistivat litistyneimmät karkit, lattiaan poljetut vaahtobanaanit joissa näkyi kengän jälki ja punssikonvehdit jotka oli tallattu niin litteiksi, että ne olivat kuin viiden kruunun kolikot. Sitten he juoksivat saaliineen rantaan, niin että saivat syödä rauhassa. Siitä tuli heille tapa. Nils tuli kotiin likaisine karkkeineen ja Benjamin ja Pierre istuivat rannalla katsellen järvelle ja popsivat karkkeja, ja toisinaan hampaissa särähti ja rusahti, kun he saivat hiekanjyvän suuhunsa ja he pärskivät ja yökkivät kiville ja tirskuivat. (*Eloojääneet*, 111-112)

Pojat tutustuvat myös mökkiä ympäröivään hiukan pelottavaankin metsään. Metsään voi eksyä. Mökin lähellä sijaitseva sähköasema on salaperäinen ja kiehtova.

Benjamin ja Pierre seisoivat aidan luona rinnakkain sormet kaltereiden lomassa ja yrittivät turhaan nähdä avoimesta ovesta sisään. Talosta kuului vain sähkön ääni, kumea hurina joka ei muistuttanut mitään Benjaminin aiemmin kuulemaa ääntä, se oli miltei mystistä, aivan kuin hän olisi kuullut äänestä vain osan, kuin siinä olisi ollut taajuuksia, joita hän ei pystynyt kuulemaan. Hän ajatteli, että varmaan niin onkin, oikeastaan sähkön ääni on hyvin korkea, kuin levoton jatkuva huuto, ja metsän elämille se on sietämätöntä, mutta ihmiskorvallaan hän kuuli

vain matalaa hurinaa, kuin sähkö olisi halunnut muistuttaa olemassaolostaan ja varoittaa: Älä tule lähemmäksi. (*Eloonjääneet*, 115)

Luettuani romaanin kuvauksia sähköstä minun täytyy ottaa esiin islantilaisen Sjónin teos *Skugga – Baldur* (suom. Tuomas Kauko 2005) ja tarkistaa, miten siinä pappi ja kettu väittelevät sähköstä. Vaikka kyse on täysin toisesta ajasta ja paikasta, niin päädyn lopulta lukemaan koko romaanin uudelleen.

Sähkön lisäksi myös alkoholilla on oma tärkeä osansa romaanissa. Isä ja äiti tissuttelevat kaiket päivät. Lounaan jälkeen he pitävät siestan, ja siestan jälkeen juopottelu jatkuu uusin voimin iltaan saakka. Riidat ovat tavallisia. Anteeksi ei pyydetä. Väkivalta on tavallista. Isä itkee juopon kyyneleitä.

Pojilla on erilaiset selviytymiskeinonsa. Benjamin ei rentoudu hetkeksikään vaan tarkkailee herkeämättä perheenjäsenten toimia peläten koko ajan pahinta. Nils sulkee sekä silmänsä että korvansa ja pakenee omiin oloihinsa. Pierre pissaa housuihinsa, itkee ja on väkivaltainen. Kukaan pojista ei saa turvallista lapsuutta kasvaa ja varttua aikuiseksi.

Kotona oli likaista. Vessan lattialla oli pöntön ympärillä virtsaläiskiä, jotka saivat isän tohvelit narisemaan, kun hän astui niihin. Sänkyjen alla oli villakoiria, jotka kieppuivat hiljalleen läpivedossa, kun ikkunat olivat auki. Lasten lakanat vaihdettiin vasta kun ne olivat kellastuneet sänkyihin. Tiskialtaassa oli likaisia astioita ja kun hanasta laskettiin vettä, vikkelät banaanikärpäset lehahtivat piiloistaan lautasten välistä. Kylpyhuoneen kalusteissa oli likaviiruja, kuin nousuveden jälkiä satamassa, ja roskapussit kerääntyivät kasaksi eteisen kenkähyllylle. Benjaminille valkeni, ettei pelkästään koti ollut likainen, myös siellä asuvat olivat sottaista. (*Eloonjääneet*, 178) Toki perheellä on hyvätkin hetkensä. Isä saattaa kujeilla ja leikitellä poikien kanssa. Kaikkein hienointa Benjaminista on kuitenkin olla isän kanssa kahden.

Yhteen aikaan Benjamin kävi usein hiihtämässä isän kanssa. He painelivat pitkin valkeita latuja mustan metsän keskellä ja yli lakeuksien, joilta näki laaksoon, ja isä liikutui niin, että hänen oli pysähdyttävä hetkeksi vain katsomaan. He kaivoivat eväät esiin: päällekkäin painettuja limpunviipaleita, joiden välistä tursuava mätitahna takertui muovikelmuun, ja appelsiineja, joita he kuorivat kohmeisin sormin. Sitten he lähtivät taas liikkeelle. Aurinko oli matalalla ja hangella oli timanttipölyä, kun he pyyhälsivät mäkeä alas hiljaiseen metsään, joka oli autio ja eloton, vaikka ladulla näkyi kynsien ja kavioiden jälkiä, aivan kuin metsässä olisi vietetty salaista elämää silloin kun kukaan ei nähnyt. He tulivat kotiin punaposkisina ja menivät sohvalle makaamaan ja isä lämmitteli Benjaminin jalkoja hieromalla niitä kämmentensä välissä kuin lihapullia (*Eloonjääneet*, 196-197)

Mistä sitten romaanissa on pohjimmiltaan kyse? Toki teoksessa käsitellään kolmea veljestä. Kyse on kuitenkin kuolemasta, siihen viittaa jo teoksen nimikin.

Krematorion työntekijä otti esiin ruostumattoman teräslaatikon – melkein samanlaisen kuin kulhot joista heille tarjoiltiin ruoka koulussa – ja pitkävärtisen lapion, jota käytti kaapiessaan ihmisjätteitä uunista. Uunin vierellä oli kori, johon hän karisteli palaamattomat esineet, amalgaamipaikat ja arkunnaulat. Lapset saivat kurkistaa koriin, jota vahtimestari nosti heidän nähtäväkseen ja ravisteli kuin karkkipussia. Benjamin näki ruuveja, jotka olivat

peräisin lonkasta, proteesien, insuliinipumppujen ja tahdistimien jäänteitä, kuoleman krääsää, joka oli tuhkan peitossa. Mies varoitti lapsia, että nyt sai katsoa pois päin jos halusi, ja osa oppilaista käänsi katseensa seinään, mutta Benjamin katsoi tarkkaan kun krematorion työntekijä haravoi laatikkoon sen mitä luurangosta oli jäljellä, osa luista oli niin ehjiä, että ääri viivat näkyivät. Mies murskasi lapiolla isoimmat palat. Sitten laatikko pantiin myllyyn ja kun hieno jauhe lopulta kaadettiin uurna, Benjamin oivalsi, ettei uurnassa säilytetty tuhkaa, kuten hän oli aina kuvitellut, vaan luumurskaa. (*Eloonjääneet*, 186-187)

Vaikka kirjailija tuntuu päästävän lukijan hyvin lähelle itseään, nyt ei kuitenkaan ole kyse autofiktiosta.

Kenestäkään ei tehdä syntipukkia. Mikään kirjallinen keino ei ole liian huomiota herättävä. Juonen kehittäminen on hidasta. Lukuelämys on vahva.

Romaanin eteneminen muistuttaa Andrei Makinen teosta *Ranskalainen testamentti* (suom. Annikki Suni 1996). *Eloonjääneissä* on hyvä rakenne, onnistunut huipennus ja hieno loppu. Olen iloinen, että sain teoksen luettavakseni.

Alex Schulman: *Eloonjääneet (Överlevarna)* Suom. Jaana Nikula. Kustannusosakeyhtiö Otava 2021. 288 s.

Liisamari Seppälä on helsinkiläinen kirjoittamisen maisteri Jyväskylän yliopistosta